Afgaan in Afghanistan (slot)

MS Nadat in de beide voorgaande nummers van dit blad werd bezien hoe zowel de Sovjet-Unie als haar Afghaanse mede- èn tegenstanders zich geconfronteerd zien met een onmiskenbare afgang in het land aan de periferie van het communistische blok waar de zegeningen van de heilstaat als exportartikel worden gehanteerd, is het juist ditmaal vast te stellen in hoeverre ook de buitenwereld een overeenkomstige vernedering moet ondergaan. Daarbij staat voorop dat die buitenstaanders weliswaar niet rechtstreeks in de verwezenlijking of mislukking van het Sovjetrussische expansionisme mogen zijn betrokken, maar dat toch allerminst kan worden ontkend dat die geïnteresseerd toezienden anderen wel degelijk een rol spelen in het geheel.

In feite kunnen die toeschouwers worden verdeeld in drie categorieën. In de eerste plaats uiteraard de verbonden naties van het vrije Westen die zich al begonnen aaneen te sluiten toen de dreiging van de Russische aspiraties zich steeds duidelijker begon te manifesteren: het Verdrag van Brussel van 4 maart 1948 en de latere uitbreiding tot het geleidelijk groeiende Noordatlantische bondgenootschap getuigden van de wil zich metterdaad te weer te stellen tegen het streven een nieuw juk op te leggen aan wie met grote offers van het vorige waren verlost. Hoewel de bondgenootschappelijke afspraken niet zodanig waren geformuleerd dat daaruit ook een bereidheid tot het verdedigen van buitenstaande landen mocht worden gelezen, was het duidelijk dat de enig juiste aanpak toch wel een dergelijk standpunt vorderde. Dat mondde derhalve uit in een gemeenschappelijk beleid dat erop was gericht de Sovjet-Unie als het ware te omgeven met een hecht cordon dat haar zou besloten houden binnen haar tot dan toe bereikte grenzen. Deze zogeheten *containment policy* impliceerde dat de waakzaamheid van het bondgenootschap zich ook ging uitstrekken over landen die niet tot de alliantie wensten toe te treden doch wier geografische ligging hen, nolens volens, stempelde tot een schakel in het cordon. Dat waakzaamheid alleen niet volstond, bleek bij verschillende gelegenheden toen de uitdaging van het wereldcommunisme met de wapenen moest worden beantwoord en de vrije wereld ook bereid was die prijs desnoods te betalen. Maar het schijnbare welslagen van dat containmentstreven in de voorbije jaren heeft de verbondenen klaarblijkelijk vervuld van een gevaarlijke zelfgenoegzaamheid. Het uitbreken van de Sovjet-Unie uit haar eigen grenzen, door een manoeuvre op het internationale schaakbord uit te voeren naar een vak dat tot de cordonopstelling behoorde, betekende een onverholen tarten van het gezapige gezelschap dat de touwtjes in handen dacht te hebben terwijl dat in werkelijkheid slechts losse draadjes waren. Weliswaar reageerden de Verenigde Staten redelijk slagvaardig, maar het gebrek aan werkelijke cohesie in het indirect toch wel degelijk bedreigde bondgenootschap openbaarde zich steeds duidelijker toen geen eensgezindheid over de te nemen sancties kon worden verkregen. Op dat moment tekende zich ook de *afgang* van het bondgenootschap af, een beschamende en verontrustende ontmaskering, die alleen nog maar erger werd naarmate de tijd voortschreed. Want na het geharrewar over het al dan niet officieel boycotten van de Olympische Spelen in Moskou, en na het beëindigen van het graanembargo door de Verenigde Staten – die terecht niet inzagen waarom hun agrarische sector de hoge prijs zou moeten betalen om verschillende bondgenoten in staat stellen zich aan die situatie te verrijken – heeft het er alle schijn van dat de vrije wereld niet wenst te beseffen dat de toegeworpen Russische handschoen de opgeblazen ballon heeft doen uiteenspatten: Afghanistan is beslist geen voorpaginanieuws meer, en de

bondgenootschappelijke attitude komt bedroevenderwijze sterk overeen met die van de destijdse Tweede Grote Vergadering van de Staten-Generaal der Verenigde Nederlandse Gewesten in 1717, die onze taal sindsdien deed verrijken met het onverbloemde oordeel over onvergeeflijke passiviteit „Zij dronken een glas, zij pisten een plas, en lieten de zaak zoals die was".

Het is triest, dat een uit nood geboren bondgenootschap zozeer kan tekortschieten als het wordt uitgedaagd zijn intrinsieke waarde te bewijzen. Het kan dan ook moeilijk worden ontkend dat de verbondenen mede zijn afgegaan.

In de tweede categorie buitenstaanders bevinden zich de zogenaamde *niet-gebonden landen*, die zich opzettelijk hebben willen houden buiten de Oost-Westcontroverse van de door de supermogendheden geleide machtsblokken. Zo als bekend is, hebben die „non-committed nations" steeds verklaard een gezamenlijk beleid te willen voeren dat hen openlijk zou doen erkennen als een derde machtsfactor waarmee in de wereldverhoudingen terdege moet worden gerekend. Sinds maarschalk Tito als bindend element in deze bundeling is weggevallen en de leidende positie werd overgenomen door staten die niet waarachtig òngebonden mochten heten omdat zij in werkelijkheid fungeren als pionnen van de schakers in het Kremlin, is het Russische ingrijpen in Afghanistan de eerste echte testcase voor de niet-gebondenen. Hun pretentie, dat zij een machtsfactor van betekenis zouden kunnen vormen, is bij lange na niet bewaarheid. Ook voor een dergelijke groepering geldt immers dat eendracht macht maakt, en van een eendrachtig optreden hunnerzijds is bepaald geen sprake geweest. Dat is te bedenkelijker omdat het wel degelijk een land betreft dat reeds sinds lang behoort tot de sfeer van de niet-gebondenen. Maar kennelijk kunnen de anderen het niet opbrengen krachtig positie te kiezen tegen een onmiskenbare penetratie met geweld van wapenen door een van de supermachten waartussen zij het midden willen houden. Dat zij, bij gemis aan een gemeenschappelijke doctrine en een eenhoofdige leiding, niet in staat zijn iets anders te doen dan „schaapachtig" toezien terwijl de beer er eentje uit de kudde verorbert, betekent ook voor deze categorie een *afgang*, die te meer onthullend is indien de daadloosheid van de noncommitteds nu, wordt vergeleken met de felheid waarmee zij van leer trekken zodra het Westen wordt aangewreven zich te mengen in de interne aangelegenheden van andere staten! Níét gebonden? Al evenzeer afgegaan.

Ten slotte de derde en laatste categorie, te weten de landen die inderdaad buitenstaander zijn in de ruimste betekenis. Staten, die niet behoren tot een der bondgenootschappen en die evenmin meezingen in het niet-gebondenenkoor. Misschien dat hun geografische ligging, op veilige afstand gewaand van ieder denkbaar conflict, hen heeft doen denken dat het daardoor voor super- en grote mogendheden oninteressant zou zijn de hand uit te strekken naar hun territorium anders dan om daarop ontwikkelingsgelden uit te strooien of handelsbetrekkingen aan te knopen. Maar al die naties moeten nu toch wel zijn wakkergeschud uit hun dromen: Afghanistan leek ook allerminst interesant, en een gewelddadige inlijving in een van de machtige blokken kon hoogstens als dwaze fantasie worden bestempeld . . . wié zou er nu zoiets willen doen?

Indién dat zou gebeuren, was daar nog altijd de mogelijkheid een simpel verzoek om hulp te richten tot het àndere blok en dan werd de vrijheid wel gered! Ook ten aanzien van een dergelijk optimisme heeft Afghanistan het alarm doen klinken. Wie de vrijheid liefheeft, màg niet inslapen en de zaken op hun beloop laten in de verwachting dat ànderen dan wel in de bres zullen springen: ook ver weg grazende schapen worden belaagd en onverhoeds gegrepen. Zo betekent Afghanistan eveneens een *afgang* voor allen wier buitenlandse beleid en defensiepolitiek zijn gebaseerd op *wishful thinking*. Zij zullen niet staan dringen om toe te treden tot de NAVO – die is ook niet voornemens zich zozeer uit te breiden – maar het kan geen kwaad als die argelozen maar alvast begonnen met het overnemen van de lijfspreuk van de bondgenootschappelijke militaire organisatie, „Vigilate Pretium Libertatis", waakzaamheid is de prijs van de vrijheid. Wie tijdig de consequenties daaruit trekt, behoeft minder bevreesd te zijn voor een beschamende afgang!